

Антонюк Анастасія Борисівна,
доцент кафедри кримінального процесу
та криміналістики Університету державної
фіскальної служби України, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сучасний етап розвитку судового почеркознавства в Україні відзначається значною поширеністю діагностичних досліджень. Аналіз практики проведення експертиз показує, що на сьогодні органами досудового розслідування нерідко на вирішення експерта виносяться питання щодо виконання рукописних записів особами у незвичному психофізіологічному стані, зокрема в стані алкогольного сп'яніння. Питання про перебування особи, яка виконала досліджуваний рукописний текст, у незвичному стані міститься також і в орієнтовному переліку питань, що ставляться на вирішення перед експертами-почеркознавцями, у діючих Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [5].

Нині судове почеркознавство є високорозвиненою предметною галуззю теорії судової експертизи і галуззю криміналістики. Йому притаманний подальший активний розвиток теоретичних засад судового почеркознавства та експериментальних розробок, узагальнень експертної практики, вдосконалення існуючих методів і створення нових та більш ефективних методів експертного дослідження почерку.

Розвиток теоретичних засад судового почеркознавства у сучасний період ознаменувався:

- розробкою основних положень вчення про процес експертного дослідження як складової предмета судового почеркознавства (комплексні методики вирішення судово-почеркознавчих завдань, теоретичні проблеми оцінки ознак тощо) [1];
- створенням понятійного апарату у сфері теорії та практики судово-почеркознавчої експертизи (словники основних термінів);
- формулюванням основ математичного моделювання і засад автоматизації усфері судово-почеркознавчої експертизи (теорія і практика математичного моделювання, експертні програми, системи) [3];
- розробкою основних положень теорії і методики судово-почеркознавчої діагностики [2].

Експериментальні дослідження у судовому почеркознавстві спрямовані на:

- оптимізацію та удосконалення існуючої методики ідентифікаційного дослідження почерку;
- подальшу розробку окремих методик експертного дослідження різних видів почеркових об'єктів (наприклад, методичних

рекомендацій щодо дослідження підписів від імені осіб похилого і старечого віку);

- подальшу розробку кількісних методів дослідження почерку, заснованих наймовірнішому моделюванні (насамперед при дослідженні малооб'ємних почеркових об'єктів: підписів, коротких записів, «друкованого» почерку);

- використання інструментальних засобів і електронно-обчислювальної техніки з метою об'єктивізації, розширення можливостей та автоматизації експертних досліджень (наприклад, дослідження натискних характеристик за допомогою визначення яскравості та кольору штрихів).

Основними напрямками розвитку судово-почеркознавчої ідентифікації є:

- вдосконалення теорії й методики рішення приватних експертних завдань, пов'язаних із дослідженням зміненого почерку, малоінформативних об'єктів, ієрогліфічного письма, графіті тощо;

- автоматизація детального (роздільного й порівняльного) аналізу окремих ознак почерку;

- визначення показників кількісної оцінки окремих ознак почерку в малооб'ємних рукописах;

- підвищення ефективності кібернетичних методів ідентифікації виконавця спірного рукопису;

- розробка теоретичних і методичних засад попереднього дослідження почеркових об'єктів тощо.

Аналіз теоретичних розробок та узагальнення експертної практики дозволяють виокремити основні напрями подальшого розвитку судового почеркознавства у сучасний період

Перший напрям стосується дослідження структури вирішення ідентифікаційних завдань з метою оптимізації методики експертизи, а також дослідження закономірностей процесу вирішення експертних завдань. Якщо раніше наукові розробки були спрямовані безпосередньо на об'єкт, тобто на почерк, і методи експертного дослідження базувалися на знаннях почеркових закономірностей, то нині увагу криміналістів привертає «внутрішній», суб'єктивний бік експертної діяльності. Об'єктом дослідження стає власне діяльність експертів. Такі дослідження допомагають оптимізувати роботу експерта-почеркознавця, яку багато років вважали найменш формалізованою, більш залежною від досвіду експерта, його професійних знань, тобто вона мала суто суб'єктивний характер [4].

Другий важливий напрям розвитку судового почеркознавства пов'язаний з інтенсивним проникненням у дослідження почерку математичних методів, тобто з математизацією науки.

Наступний напрям розвитку судового почеркознавства — це поглиблення дослідження інформаційного поля почерку, адже почерк містить у собі інформацію не лише про особливості письмово-рухової системи людини, але й про особу виконавця.

Незважаючи на те, що проблематикою, пов'язаною з методиками проведення судових експертиз, вчені та практики займаються достатньо давно, на сьогодні залишається низка невирішених проблем як теоретичного, так і практичного характеру. До проблем теоретичного характеру можна віднести деяку неоднозначність у розумінні експертної методики взагалі, відсутність її у переліку виробничо-практичних видань у відповідному держстандарті, відсутність нормативно закріпленої структури та змісту експертної методики тощо.

Основні проблеми практичного характеру стосуються процедури апробації експертних методик і доступності зареєстрованих методик до практичного використання їх експертами й іншими учасниками кримінального провадження. У випадку вирішення вказаних проблем можна розраховувати на підвищення наукового рівня й повноти вирішення експертних завдань, що, в свою чергу, позитивно позначиться на якості та строках проведення судових експертиз у кримінальному провадженні.

Оцінивши стан судового почеркознавства на поточний момент, не можна назвати його застійним, тому що активні спроби розвивати його загальні та окремі напрямки постійно здійснюються; коло питань, що вирішуються експертами-почеркознавцями, постійно розширюється, чому сприяють теоретичні та експериментальні дослідження у галузі судового почеркознавства. Основними перспективними напрямками роботи у сфері судового почеркознавства, можна зазначити наступні: удосконалення існуючих та розробка нових методик дослідження; створення експертних систем, які базуються на методах експертних оцінок, для вирішення діагностичних та інтеграційних завдань в почеркових об'єктах, виконаних у незвичних умовах; розробка методів, заснованих на комплексному використанні спеціальних знань судового почеркознавства та суміжних експертних галузей.

Список використаних джерел

1 Ароцкер Л.Е., Можар И.М., Грузкова В.Г. и др. Теоретические проблемы оценки экспертом признаков почерка: К. : РИО МВД УССР, 1975. 179 с.

2. Купрянова А.А. Методические рекомендации решения судебно-почерковедческих диагностических задач: Минск, 1982. 62 с.

3. Ланцман Р.М. Кибернетика и криминалистическая экспертиза почерка: М. : Наука, 1968. 95 с.

4. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки матеріалів та призначення судових експертиз: затв. наказом Мінюста України від 08.10.1998 № 53/5; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

5. Бойцова О.В., Липовський В.В., Стрілець Г.С. та ін. Особливості дослідження підписів, що передані за допомогою факсимільного зв'язку: Криміналістика и судебная экспертиза. 2000. № 49. С. 52–58.